

Politisk socialisation – ett forskningsområde som söker sin identitet

ELISABET LJUNGBERG

ABSTRACT

Political Socialization
– A field of research
searching for its
identity

The aim of this article is to outline a theoretical background to political socialization as a field for research and to test its relevance for modern studies. This will be done from a historical as well as from a research perspective. The field for research is described from a historical perspective in its various phases: philosophical, empirical, behaviourist, successful and questioning. These phases do not exclude each other but together they give an illustration of the rise as well as of the decline of this field of research. From a research perspective political socialization may be looked upon on both an individual and a system level. Certain factors like family, school, and mass media have been considered particularly important in the process of socialization.

The result shows, that there is further need of political socialization-research, but to succeed in this we must attend to the shortcomings. Research must be given new contents. This may be achieved by widening an empirical focus regarding both material and procedure. Political socialization as a field for research has every possibility to develop by means of interdisciplinary studies and clearer definitions of concepts.

Tidningsrubriker och röster från den etablerade politiska världen är samstämmiga, frånvaron av unga människor i partier och traditionella folkrörelser skrämmer. Utgör detta ett hot för vår demokrati eller ser vi något nytt födas? Den frågan får här betraktas som retorisk och utgör främst en grund för varför det är intressant att särskilt granska forskningsområdet politisk socialisation. Forskningsområdet är förhållandevis nytt och det var främst under senare delen av 1960-talet och fram till 1970-talets mitt som definitioner och teorier formulerades. Vikten av politisk socialisation som forskningsområde betonas av bland andra statsvetaren David Easton. Han menar att för att förstå det politiska systemet är politisk socialisation en kärnfråga:

That political socialization is an important factor, a key variable in the understanding of the political system (Easton 1968, 218).

Politiikka 45:2, s. 133–147, 2003

En forskningsgenomgång kan struktureras på flera sätt, eftersom forskning inom ett område kan ha skilda ingångar, som behandlas i olika akademiska discipliner. När det gäller politisk socialisation är det statsvetare, sociologer, pedagoger, psykologer och antropologer som intresserat sig för forskningsområdet. Även inom varje disciplin finns det skillnader i syfte och frågeställningar, som är avgörande för hur området vidare hanteras. Det är framförallt tre stora genomgripande forskningsperspektiv som kan urskiljas, oavsett disciplin. Det är villkoren för politisk socialisation, konsekvenser av politisk socialisation och om den politiska socialisationen äger rum på individ- eller systemnivå.

1. Vad är politisk socialisation?

Syftet med forskningsgenomgången är främst att sammanfatta den teoretiska bakgrunden för områ-

det och pröva dess relevans för nutida studier om engagemang och politiskt intresse. Vad är politisk socialisation? Är det två termer som fogats samman till ett begrepp höljt i dimma och diffusa definitioner? Eller är det en distinkt och välavgränsad möjlighet att utforska klassiska och eviga frågor – om vårt engagemang och intresse för samhället i stort och för politiska frågor i synnerhet? Artikeln utgår från ett bredare historiskt perspektiv, vilket innebär en genomgång av hur ämnet utvecklats fram till 1970-talets mitt, när det ökade i omfattning och betydelse.

Politisk socialisations historia kan delas in i olika faser. Dessa ska för tydlighetens skull hållas åtskilda i texten, men vi måste vara medvetna om att det inte existerar några skarpa gränser. De olika faserna befinner sig också på olika nivåer. I den filosofiska fasen har forskningsområdet inte utkristalliserats ännu. Det består mer av tankar, som med senare tids definitioner på området kan samlas under samma rubrik. De empiriska och beteendevetenskapliga faserna däremot, har ett metodologiskt anslag. I avsnittet om den empiriska fasen handlar det främst om nya tekniker som utvecklas, och forskningsfrågorna blir verklighetsnära. I den del som behandlar den beteendevetenskapliga fasen, har begreppet politisk socialisation fått sitt genombrott, men det är ändå angreppssättet som är det primära. De två sista avsnitten, under den historiska rubriken, har en helt annan karaktär och befinner sig på en annan nivå. Texten i både *Den framgångsrika fasen* och *Den ifrågasättande fasen* har sin tyngdpunkt i ett förhållningssätt till det forskningsparadigm, som politisk socialisation vid den tiden kommit att utgöra.

Därefter följer ett avsnitt om vilket innehåll ämnet har fått och hur dess centrala frågeställningar hanterats forskningsmässigt. Är det den politiska socialisationsprocessen, eller är det konsekvenser av den, som har betonats i forskningen? Är det på individ- eller systemnivå dessa processer eller konsekvenser har undersökts? Vilka faktorer anses kunna förklara politisk socialisation?

2. Politisk socialisation i ett historiskt perspektiv

En av de mest refererade forskarna, från den tid när forskningsdisciplinen politisk socialisation gavs namn och innehåll i en mer distinkt form, är

statsvetaren Herbert Hyman. Hans bok, *Political Socialization, a studie in the Psychology of Political Behavior*, 1959, är en omfattande genomgång av den tidens forskningsresultat om politiskt beteende. Han konstaterar inledningsvis, att studier av politik är mötesplatsen för flera vetenskapliga discipliner. Därefter tillägger han att andra discipliner har väl så stor betydelse som statsvetenskap i studiet av politiskt beteende:

The study of politics is the meeting ground for many disciplines. Indeed in the current study of political behavior, sociologists, psychologists, and antropologists seem to play as central a role as traditional political scientists (Hyman 1959, 1).

Begreppet politisk socialisation förekommer förmodligen inte i tryck förrän 1954 och då som kapitelrubrik i *Handbook of Social Psychology*. Fortfarande 1959, när Hymans bok kom, är begreppet förhållandevis okänt. Boken i sig gör klart för omgivningen att det ändå är fråga om ett specifikt forskningsområde. Samtidigt anser andra att politisk socialisation bara utgör en liten del av ett äldre och mycket större forskningsområde om lärande (Greenstein 1968a).

Det går att placera forskning om politisk socialisation historiskt betydligt längre bakåt i tiden trots, att själva begreppet bara har funnits ett halvt sekel. Frågeställningar om hur individer betar sig och hur de förbereds för sitt medborgarskap, samt vilka konsekvenser det kan få för staten, var på inget sätt nyuppfunna frågeställningar under 1950-talet, men det var då begreppet får sin benämning – politisk socialisation.

2.1 Den filosofiska fasen

Den första fasen täcker in hela perioden från antiken och fram till modern tid. Det är en normativ-filosofisk fas, och där kan nämnas Platons och Aristoteles' diskussioner kring hur individer kan formas av utbildning, för att passa in i en statsfunktioner. Platon ägnar stor uppmärksamhet åt skolningens betydelse för att inpränta medborgarvärden bland sina lärjungar. Han menar vidare att medborgarnas värdegrund bidrar till en stats stabilitet. Cyklisk degenerering av politik hör enligt Platon samman med defekter i politisk skolning, och är med andra ord exempel på misslyckad politisk socialisation. Aristoteles uppmärksammar också politisk skolning. Han pekar på att olika po-

litiska strukturer kan ge olika politiska värden (Dawson och Prewitt 1969).

Med ett stort hopp från antikens tid till modern tid kan namn som Jean-Jacques Rousseau och John Stuart Mill nämnas. Rousseaus filosofiska gärning kan mer eller mindre hänföras till politisk socialisation. Han menar att civilisationen fört med sig ett mänsklighetens förfall och hyllar människornas naturtillstånd. Här framstår socialisation i det närmaste som något negativt eller åtminstone som något som ska vila på naturens lagar. När Rousseau utvecklar sina tankar om uppfostran, familjens roll och skolans undervisning i romanen *Emile eller Om uppfostran*, 1762, sätter han sig mot den tidens auktoritära uppfostran. Han hävdar barnets behov av frihet och att åtskillnad mellan ont och gott ska ske genom samvetets röst (Rousseau 1762 (1977–1978)). Detta reagerade kyrkan på vilket fick till följd att boken brändes och Rousseau resten av sitt liv fick leva under flykt från rättvisan. I sina didaktiska anvisningar menar han att förhållandet mellan lärare och elev närmast ska betraktas som ömsint. Det är tydligt att Rousseau framhåller både familj och skola som viktiga faktorer i barnets socialisationsprocess. I övrigt filosoferar Rousseau om jämlikhet, såväl enligt lagen som politisk och demokratisk, företrädesvis i form av direkt demokrati genom folkomröstningar. I sina texter diskuterar han hur människor kan och bör påverkas av utbildning. Den socialiserade människan är sedan den bas som samhällets lagar vilar på. Något Rousseau utvecklar i sitt kanske mest kända verk, *Om samhällsfördraget eller Statsrättens grunder*, 1762. Där framhåller han känslan och instinkten i motsats till förnuftet. Det ursprungliga i motsats till det utvecklade, och individens frihet under allmänviljan i motsats till den enskildes tyckande och tänkande (Rousseau 1762 (1994)).

I Mills klassiker *Om friheten*, 1859, beskrivs hur människor förfinas genom utbildning. I grunden menar han att all kunskap uppnås genom erfarenhet. Det går med andra ord inte att lära sig politikens principer utan att aktivt delta i ett politiskt sammanhang. På samma sätt som att det inte går att lära sig simma utan vatten. Mill skriver om praktisk övning och möjligheterna att göra val: *Människans förmåga av uppfattning, omdöme, urskillning, intellektuell verksamhet och moralisk överlägsenhet kan endast utövas genom att hon gör val. Den som gör något bara därför att det är*

sed gör inget val. Han får ingen övning vare sig i att avgöra vad som är bäst eller att önska detta. Det är med de själsliga och moraliska anlagen liksom med musklerna; de kan bara stärkas genom övning (Mill 1859 (1995), 66). Enligt Mill består socialiseringsprocessen av människors deltagande i demokratin.

Trots innehållsmässig tydlig inriktning, med alla element från politisk socialisation, nämns inget i dessa texter om begreppet politisk socialisation. Det genomförs inte heller några empiriska undersökningar. Det är ett filosoferande runt frågor, som senare utvecklas till ett eget forskningsområde, som ännu idag är lika aktuella.

2.2 Den empiriska fasen

När det inte längre räcker med filosofiska utläggningar kring hur människor formas, inleds en ny fas i politisk socialisationshistoria. Denna andra fas, som leder tankarna ut i verkligheten, inleds i början på 1900-talet. Nu börjar systematiska och empiriska studier att ta form. Till en början formuleras forskningsproblemen i frågeställningar om hur människan formas och utvecklas av utbildning och upplevelser. Längre fram, från 1920-talet och framåt, börjar forskarna studera väljarbeteende, partiidentifikation och politiska ideologier, attityder och opinioner. Intresset för dessa områden ökar, bland annat på grund av att tekniker för stora surveyundersökningar utvecklades (Dawson och Prewitt 1969). Dessa undersökningar förfinas och får en allt större betydelse för massdatainsamling och bearbetning, när de utvecklas efter andra världskriget. Samtidigt kommer ett paradigmskifte i samhällsvetenskapen, som gör att forskningen kommer in i en ny fas, den beteendevetenskapliga.

2.3 Den beteendevetenskapliga fasen

Under och efter andra världskriget börjar den statsvetenskapliga disciplinen växla över, från studier av konstitutioner och deras betydelse, till studier av beteende och dess betydelse för det politiska livet. Det är i och för sig inget unikt för den statsvetenskapliga disciplinen, det är ett forskningsparadigm som anammas inom flera andra discipliner. För studiet av politisk socialisation betyder det att grunderna för en teoribildning i ämnet skapas. Det är skillnader och likheter i politiskt

beteende som studeras, liksom vad som påverkar beteendet.

I slutet på femtiotalet benämns forskningsområdet allmänt politisk socialisation och införlivas tydligt med statsvetenskap (Dawson och Prewitt 1969). Under 1960-talet blir det allt tydligare att statsvetenskapliga studier domineras av beteendeforskning på bekostnad av ett konstitutionellt perspektiv. Statsvetaren Stanley Renshon preciserar det beteendevetenskapliga perspektivet inom statsvetenskapen till att gälla:

1. individens beteende och betydelsen av detta för det politiska systemets funktion
2. vilken betydelse politisk teori har för att förstå det politiska livet
3. systematiska och empiriska undersökningar om politiskt beteende
4. utveckling av generella teorier om politiskt beteende och dess konsekvenser (Rehnschon 1992, 443).

Det innebär att ett beteendevetenskapligt perspektiv för med sig studier och teoribildningar om politisk socialisation.

2.4 Den framgångsrika fasen

Få personer torde ha haft större betydelse än Herbert Hyman för att ge politisk socialisation status av ett eget forskningsområde. Hans bok, *Political Socialization, a studie in the Psychology of Political Behavior*, 1959, refereras till inom i stort sett all litteratur om politisk socialisation av betydelse. Genom den boken accepter en allt större del av forskarsamhället att politisk socialisation är ett specifikt forskningsområde. Området växer sedan snabbt, från ett förhållandevis okänt begrepp, till ett allmänt vedertaget område i statsvetenskap. Under 1960-talet är det faktiskt det område som växer snabbast inom statsvetenskapen (Greenstein 1970, 969). Från att politisk socialisation knappt existerat som begrepp är det i slutet av 1960-talet nära 800 statsvetare, som har specialiserat sig på det (Dennis 1973a).

Flera forskare påpekar hur snabbt forskningsområdet etablerat sig. En av dem som blickar bakåt och skriver om områdets snabba expansion är statsvetaren Jack Dennis. Han menar att det är förvånansvärt att ett område får så enorm betydelse på så kort tid som ett decennium. *For a field that had been named and defined less than a de-*

cade before, this is a phenomenal rate of growth (Dennis 1973a, 439).

Andra statsvetare refererar till den mängd böcker och specialtidsskrifter som givits ut under kort tid. Ett stort antal konferenser och paneler som hålls om politisk socialisation, anses också vara ett tecken på områdets expansion (Rehnschon, 1977).

Komplexiteten och intresset för politisk socialisation medför att forskningsområdet även studeras i andra discipliner. Till exempel studerar sociologer och socialpsykologer grupper och individers påverkan på varandra. Psykologer studerar hur tidiga upplevelser i barndomen påverkar vuxnas värderingar, och antropologer studerar kulturskillnader (Dawson och Prewitt, 1969).

Det intressanta med politisk socialisation under denna fas är att det inom ämnesdisciplinerna utvecklas olika forskningsperspektiv. Det är ett konsekvensperspektiv, ett villkorsperspektiv och ett system- eller individperspektiv. I samtliga perspektiv är politisk socialisation en oberoende variabel som kan förklara politisk kultur, individens politiska beteende eller det politiska systemets stabilitet.

I konsekvensperspektivet koncentreras forskningen på individens politiska kultur och hur den skapas eller influeras av politisk socialisation. Det är vad politisk socialisation kan få för konsekvenser, som är viktigt med detta perspektiv. Politisk socialisation betraktas som oberoende variabel och individens politiska kultur som beroende variabel. Till denna forskningstradition kan till exempel räknas studier om hur individen får sitt politiska självförtroende och partiidentifikation genom familj, vänner och skola (Langton 1969).

Med ett villkorsperspektiv förklaras individens politiska beteende. Det politiska beteendet utgör den beroende variabeln som förklaras av individens politiska kultur som i sin tur skapas av politisk socialisation. Teorier som bygger på politisk socialisation som oberoende variabel och politiskt beteende som beroende variabel växte fram.

I ett systemperspektiv betraktas hela det politiska systemet och hur stabiliteten inom systemet kan upprätthållas, bland annat genom politisk socialisation. Stabilitet i form av existens, utformning och beslutsfattande betraktas som beroende variabel och politisk socialisation som oberoende variabel. Denna forskningstradition utgår från ett systemtänkande med David Eastons systemteorier som bas. Han har bland annat studerat stabiliteten

hos det politiska systemet i USA, i två studier om barn och politiska system. När politisk socialisation skapar medborgare, som är tillitsfulla och positivt inställda till systemet, medför det att det politiska systemets stabilitet bibehålls (Easton och Hess 1962, Easton och Dennis 1969).

David Easton har utkristalliserat tre typer av möjliga socialisationsteorier. För det första en generell socialisationsteori, som är kapabel att beskriva och förklara den mest generella nivån, det vill säga på vilket sätt socialisering sker utan hänsyn till ämnesområde. Den andra typen av teori är teorin om politisk socialisation *the way in which socialization occurs in the political sphere* (Easton och Dennis 1969, 18). Den tredje typen av teori är politisk teori genom politisk socialisation. Dess syfte *would be to demonstrate the relevance of socializing phenomena for the operation of political systems* (Easton och Dennis 1969, 18).

Den stora ökningen av antalet forskare och forskningsprojekt inom området manar till eftertanke och reser flera frågor om forskningsområdet. Har omfattningen av socialisationsforskning ökat på grund av att mängden i sig genererar att än flera söker sig dit? Det vill säga att det är något av ett mode. Eller finns det en faktisk substans i det ökade intresset för området? De vaga definitionerna innebär måhända en risk att politisk socialisation är vad man gör det till.

2.5 Den ifrågasättande fasen

Politisk socialisation som forskningsområde får sedan 1980-talet en alltmer tillbakadragen roll. Förklaringen kan vara oklarheten kring centrala begrepp, som gör det svårt att veta vad som studeras. En annan förklaring är svårigheten att dra generella slutsatser utifrån studieobjekten. Det är speciellt tydligt i de tidiga studierna, som nästan uteslutande gjordes på skolbarn. I dessa studier tar man inte hänsyn till hur barn uppfattar det politiska systemet, hur socialisationsagenter påverkar individer, eller hur barn uppfattar politiska socialisationsagenter. Den tidiga forskningen tar inte heller hänsyn till att enskilda företeelser kan vara politiskt socialiserande. Vissa politiska händelser kan till exempel förklara individens beteende och det politiska systemets utformning.

Kritiska röster om politisk socialisation menar att definieringsambitionen och förväntningarna på förklaringskraften i insamlade data skapar problem

för forskningen. Det ifrågasätts om det behövs ett speciellt forskningsområde som politisk socialisation. Det finns även kritik som lyfter fram svårigheten i att utforska mänsklig utveckling. Detta på grund av praktiska problem med såväl observationsstudier som longitudiella studier.

En av forskningsområdets förgrundsgestalter, statsvetaren Fred Greenstein, betonar tre problem med politisk socialisation som forskningsområde. För det första pekar han på hur studier i politisk socialisation med nödvändighet får en återhållande effekt.

Political socialisation studies necessarily have a conservative bias – they are appropriate for illuminating processes of "pattern-maintenance", but not those of change. (Greenstein 1973, 65).

För det andra hävdar han att det inte är möjligt att genom forskning i politisk socialisation förstå beteenden. I den forskningen har det endast delvis beaktats att beteendet är en konsekvens av stimuli i situationen. Det har inte heller tagits någon notis till personernas psykologiska disposition i politisk socialisationsforskning.

Han menar dessutom, som en tredje kritisk kommentar, att det finns en brist på generella teorier om den mänskliga utvecklingen i politisk socialisationsforskning. *The study of political socialisation has suffered from inattention to actual sequences of socialisation and from the failure to proceed in a frame of reference that takes sufficient cognizance of the general theories of human development* (Greenstein 1973, 67).

Forskningsområdets tillbakagång har även förklarats av otillräcklig metodologisk mångfald i empiriska undersökningar. Kritiker menar att det inte räcker med kvantitativa enkätundersökningar. Disciplinen skulle utvecklas om man blandade insamlingsmetoder, till exempel enkätundersökningar, intervjuer, observationer och textanalyser (Siegel 1995).

3 Politisk socialisation i ett forskningsperspektiv

Med den historiska bakgrunden klar för oss är det nu dags för en närmare granskning av begreppet politisk socialisation. Det går att parafrasera Harold Lasswells boktitel: *Politics, Who gets what, when and how* (Lasswell 1950) till att gälla vad vi behöver veta om politisk socialisation: *Who learns*

what from whom under what circumstances with what effects (Greenstein 1968b, 552–553).

Denna ordning är också utgångspunkten för detta avsnitt. Det är för det första någon som socialiseras. Detta sker i någon form av process som i sin tur är orsakat av socialisationsagenter. Till sist handlar det om konsekvenserna av politisk socialisation och att det sker i en omgivning. I forskningssammanhang behandlas alla dessa olika områden, men med olika stor framtoning. De har undersökts var för sig och ibland tillsammans i olika konstellationer. Här ska, för tydlighetens skull, varje del beskrivas var för sig även om det inte alltid finns en skarp gräns mellan dem.

3.1 Någon socialiseras politiskt

Socialisation leder tanken till att där finns någon, som av något skäl inte har de egenskaper som krävs i det sammanhang han eller hon befinner sig i. Det har, oavsett hur mognaden sker, varit av betydelse att bestämma under vilken period i livet en individ socialiseras politiskt. Diskussionen har rört sig kring när individen får sina politiska värderingar och om det finns olika nivåer av politisk mognad. Barnaårens betydelse har varit omtvistad och det är ingen enhetlig bild forskarna visar upp. Några har visat tydliga bevis på att barnen har sin världsbild klar för sig redan innan skolstarten, medan andra anser att ingen någonsin blir färdig i detta avseende. Tonårstiden är en period, vilket många pekar på, som är särskilt betydelsefull för erhållandet av politisk mognad (se till exempel Jennings och Niemi 1974; Siegel och Hoskins 1981). Men det finns de som hävdar att den politiska mognaden sker i en specifik åldersgrupp, den mellan 11 och 13 års ålder (Patrick 1972).

Andra forskare är mer återhållsamma och menar att det är en i princip livslång process, och för i bevis att vuxna inte heller är färdigsocialiserade. Det finns ingen åldersmässig begränsning, likaväl som att en äldre person kan omvärdera sina tidigare värderingar (Knox 1977).

Skiljelinjen finns mellan tidig och sen politisk socialisationsforskning. I den tidiga forskningen finns ett, mer eller mindre uttalat, antagande att lite eller ingenting sker med individen sedan hon blivit vuxen. Där den tidiga forskningen slår fast att människor formas i allt väsentligt under tidiga barnår, blir den senare forskningen mer nyanserad i sina framställningar (Greenstein 1965, Easton och

Dennis 1969). Grunderna för det politiska medvetandet kanske byggs tidigt, men den riktigt djupa förståelsen av politiska förhållanden får ingen förrän i vuxen ålder (Dawson och Prewitt 1969).

Socialisation som en process genom hela livet blir mer allmänt vedertaget när socialisationsteorierna utvecklas. Statsvetaren Barrie Stacey jämför i en studie västvärldens demokratier. Där definierar han politisk socialisation som en livslång process mellan människor (Stacy 1978).

Roberta Siegel ger sin förklaring till varför forskarna koncentrerar sig på barnaåren under politisk socialisations första decennier. Hon hävdar att socialisationsforskningen bara följer andra forskningstrender i den akademiska världen under den tiden. Det är den växande psykoanalytiska forskningen om barndomens betydelse för det vuxna beteendet, som hon menar påverkar det nya oprövade forskningsområdet politisk socialisation (Siegel 1989, viii).

Lärandeprocessen har sedan länge uppmärksamats av antropologer, sociologer, psykologer och pedagoger. När statsvetare skulle erövra forskningsfältet gör man "misstaget" att utgå från att politisk socialisation endast rör den tidiga barndomen (Bell 1973). Fred Greenstein definierar hela forskningsfältet som att det primärt handlar om studier av barn (Greenstein 1970). Statsvetaren C G Bell anser att barndomen är viktig, men hävdar samtidigt att politisk socialisation är en kumulativ process, som steg för steg grundlägger attityder, värden, trosuppfattningar osv. Det mesta antas ske tidigt i livet, men en del mer komplicerade attityder grundläggs inte förrän senare i livet. Det tar längre tid och det går att anta att det föreligger skilda inlärningskurvor för uppkomsten av olika typer av politiska attityder (Bell 1973).

3.2 Processen politisk socialisation

När politisk socialisation definieras är det ofta i termer av process eller utveckling. Genom att betrakta politisk socialisation som en process kommer forskningen att koncentrera sig på hur kunskap om systemet, politiska ideologier, normer och värderingar införlivas i individer eller system. En viktig forskningsuppgift är att förklara hur det sker.

Bland akademiska discipliner är sociologi en betydelsefull disciplin för att förstå politisk socialisation. Särskilt som att vissa endast betraktar

politisk socialisation som en speciell form av det mer generella fenomenet socialisation. Utvecklingsprocessen, genom vilken människor mognar politiskt, jämförs med den process som människor genomgår för att mogna socialt. Den ”politiska människan” föds inte till det, hon blir det genom sina relationer till andra i samhället (Dawson och Prewitt 1969, 19).

När Roberta Siegel definierar politisk socialisation utgår hon från sociologi. Hon menar att politisk socialisation ska refereras till den process genom vilken människan lär sig att ta till sig normer, värderingar, attityder och beteenden som är accepterade och praktiserade. *Political socialization refers to the process by which people learn to adopt the norms, values, attitudes, and behaviors accepted and practiced by the ongoing system. Such learning, however, involves much more than the acquisition of the appropriate knowledge of a society's political norms and more than the blind performance of appropriate political acts: it also assumes that the individual so makes these norms and behaviors his own-internalizes them- that to him they appear to be right, just, and moral* (Siegel 1970, xii).

Gränsen mellan statsvetenskap och sociologi är inte skarp i politisk socialisation. Statsvetare hämtar en stor del av den teoretiska bakgrunden i sina studier från sociologiska teorier. Det finns statsvetenskapliga artiklar som utgår uteslutande från sociologiska teorier. Framför allt om det är en undersökning som syftar till att belysa den process, som omvandlar människors personliga erfarenheter till deras politiska beteende (Rother 1975). Den sociologiska anknytningen skulle kunna vara helt problemfri, men genom att statsvetare ofta ignorerar vissa delar av de sociologiska teorierna blir undersökningarna bristfälliga (Dawson och Prewitt 1969). Det ställs sällan frågor som hanterar en eventuell antipolitisk predisponering hos barn. I stället frågas efter hur barnet blir introducerat till sin medborgerliga roll och till den politiska världen.

Med ett processperspektiv är det ofrånkomligt att inte beröra lärandet; att lära sig och att lära ut. Många studier i politisk socialisation utgår också från själva lärandet eller lärandeprocessen, något som gör detta område till ett av de bäst utvecklade i politisk socialisation. I kopplingen mellan kunskap och inhämtandet av densamma hämtar statsvetenskapen teoribildningar från pedagogerna.

Detta torde innebära att störst ämnesrelevans står att finna hos pedagogerna. Inom pedagogiken varierar synen på kunskap och lärandeprocessen. Bland helt olika pedagoger kan Dewey (1947), Piaget (1968), Freinet (1975) och Montessori (1939) nämnas. Gränsen mellan pedagogik och psykologi är när det gäller lärandeprocessen mycket liten. De studier som finns befinner sig i skärningspunkten mellan dessa discipliner, se till exempel Skinner (1957) och Rogers (1976).

Statsvetare lånar, på samma sätt som från den sociologiska teoribildningen, teoretiska resonemang från pedagogik när politiska socialisationsprocesser undersöks. Bland annat prövas ursprunget till barns uppfattning om politiska begrepp genom tillämpning av Piagets teorier. Slutsatserna därifrån är att Piagets teorier låter oss förstå hur barn lär sig politiska begrepp, i sina spontana aktiviteter och i samspel med andra barn, vuxna och vuxenvärlden. Men samtidigt fastslås att Piagets teorier inte räcker för att förklara politisk socialisation. För det krävs också andra teorier och forskningsområden (Rosenau 1975).

Ett mer renodlat statsvetenskapligt perspektiv i politisk socialisationsforskning finner vi hos David Easton och hans kollegor. Framförallt menar de att det politiska systemet sammanhänger med en politisk socialisationsprocess. Det är genom den processen människor utvecklar sin politiska identitet. *Those developmental processes through which persons acquire political orientations* (Easton och Dennis 1969, 7). Den politiska identiteten både påverkas av och påverkar det politiska systemet.

3.3 Politiska socialisationsagenter

Ett principiellt viktigt tema i politisk socialisationsforskning är betydelsen av socialiseringsagenter. Det handlar både om vilka det är och hur de påverkar den politiska socialiseringsprocessen. Dennis beskriver agenternas betydelse: */...../ The agents occupy a crucial, central location in the political influence network of which political socialisation is one part; and they are able to increase or decrease the impact of political socialisation upon both the system and the individual member* (Dennis 1973a, 22).

I tidig politisk socialisationsforskning beskrivs familj och skola som de mest betydelsefulla socialiseringsagenterna. Andra agenter, som tillskrivs

viss betydelse, är vänner och grannar. Medlemskap i föreningar betraktas också som politiskt socialiserande, liksom den socialisering som förekommer bland politiskt aktiva. Från 1970-talet uppmärksammas även massmediernas roll som socialiseringsagent.

Det bör tilläggas att det behövs en bred ansats, som koncentreras på den som socialiseras, för att få en föreställning om vilka agenter det är som frekvent interagerar med honom. Utan kontakt mellan den som socialiseras och agenten sker naturligtvis ingen socialisation, men socialisationen är också beroende på den socialiserades inställning till olika agenter. Det finns inget tvivel om att betydelsen av olika socialiseringsagenter varierar. Det är skillnader från system till system, från stratum till stratum och från tidiga perioder i livscykeln till senare perioder. Det är anmärkningsvärt få publicerade resultat som jämför olika agents bidrag med socialiseringens resultat (Dennis 1973b).

3.3.1 Familjen

Familjens betydelse som socialiseringsagent är allmänt accepterad, även om dess betydelse anses variera. I tidig politisk socialisation ställs familjen främst, inte minst av Herbert Hyman. *Foremost among agencies of socialisation into politics is the family* (Hyman 1959, 69). Hans påstående om familjens roll, som den främsta socialisationsagenten, refereras till och utgör basen för många efterföljande forskningsprojekt. (Dennis 1973a, Bell 1973, Mitchell 1973).

Det finns inte något som motsäger påståendet om familjens betydelse i de dussintalet undersökningar Hyman refererar till (Hyman 1959). Det starkaste stödet finns kanske hos James C. Davis, som skriver: *Most of the individual's political personality -his tendencies to think and act politically in particular ways-have been determined at home, several years before he can take part in politics* (Davies 1965, 11).

Familjen har betydelse, inte bara som socialisationsagent med direkt effekt på grundläggande värden, utan i en betydligt vidare bemärkelse. I familjen grundläggs attityder till politiken, personligheter, beslutsprocesser, mediekonsumtion m.m. (Mitchell 1973).

På senare tid ifrågasätts familjen som enda eller huvudsakliga socialiseringsagent av forskare.

Det står klart att familjens betydelse som socialiseringsagent är något överdriven. Bland kritikerna kan nämnas Rehnshon, Jennings och Niemi. De protesterar mot att familjen betraktas som den enda socialiseringsagenten. De finner endast en svag korrelation mellan föräldrar och barn när det gäller politisk orientering. De antar att attityderna, som tidigare betraktats som familjerelaterade, egentligen skulle härröra sig från specifika politiska händelser (Rehnshon 1977, Connell 1972, Jennings och Niemi 1968).

Enligt den tidens forskning behöver antaganden om föräldrars betydelse för överföring av värden mellan barn och föräldrar omvärderas. Jennings och Dennis representerar det synsättet:

... it is never less clear that any model of socialization which rests on assumptions of pervasive currents of parent to child value transmissions of the types examined here is in serious need of modification. Attitude objects in the concrete, salient, reinforced terrain of party identification lend support to the model. But this is a prime exemption. The data suggest that with respect to a range of other attitude objects the correspondent vary from at best moderate support to virtually no support. We have suggested that life cycle effects, the role of other socializations agents, and attitude instabilities help account for the very noticeable departures from the model positing high transmission (Jennings och Niemi citerad i Dennis och Jennings 1973, 22–23).

Connell påtalar metodologiska brister när familjens betydelse har analyserats (Connell 1972). En typisk forskningsdesign för att undersöka familjens betydelse för politisk socialisation innehåller frågeformulär med likadana frågor till föräldrar och barn om deras attityder. Innehållet i frågorna varierar, från vilket parti man identifierar sig med och graden av politisk misstro, till ställningstaganden om demokratiska värderingar och olika former av politiskt deltagande (Rehnshon 1977). Detta innebär att andra faktorer, som klasstillhörighet eller specifika politiska händelser, kan ligga till grund för svaren.

Kohn menar att socialisationsprocessen är komplicerad och att vi vet förvånansvärt lite om själva processen när föräldrar överför sina värderingar till barnen. Redan för 40 år sedan beskrev Coleman den tonårskultur som inte alls överensstämde med den föregående generationens kultur (Cole-

man 1961). Tio år senare påpekade Mead att hastigheten på den teknologiska utvecklingen är så hög att föräldrarna inte längre fungerar som förebilder för sina barn (Mead 1970). Ytterligare 30 år senare kan vi bara se en än snabbare teknisk utveckling. Utifrån antagandet att föräldrar inte hinner med utvecklingen lika snabbt som sina barn är Meads forskning lika aktuell idag.

I socialisationsprocessen bör både interaktion mellan föräldrarna och familjestruktur ha betydelse och det är områden som behöver större såväl teoretisk som metodologisk uppmärksamhet (Renshon 1977). Den typen av undersökningar saknades i slutet på 1970-talet och det har inte heller tillförts sådan forskning i någon större utsträckning under senare år. Enstaka studier har tangerat familjestrukturer, till exempel i form av familjers kommunikationsmönster (Jarlbro 1988).

Även om föräldrar helt skulle kunna kontrollera socialisationen av sina barn kan det faktiska förhållandet vara att de inte vill överföra sina värderingar. Till exempel kanske invandrare vill att deras barn ska anamma det nya landets värden och normer. Dramatiska händelser som omstörtar hela det befintliga systemet, kan göra att gamla etablerade former för det politiska systemet inte existerar längre. Till exempel medförde den ryska revolutionen att föräldrar gav den nya sovjetstatens värderingar större betydelse inför sina barn på bekostnad av traditionella värderingar (Inkeles 1950).

Samma mening finns även hos Renshon:

All in all given the rapid change of the contemporary world, it would appear unrealistic to expect parents to want to replicate perfectly their own political values and beliefs (Renshon 1977, 48).

3.3.2 Skolan

Näst efter familjen är det skolan som anses varad den viktigaste socialiseringsagenten. Unga människor får en del av sin kunskap om det politiska system de lever i genom skolan. Skolans betydelse för politisk socialisation kan analyseras utifrån både hur och vad som lärs ut. Vanliga variabler för att operationalisera och mäta detta är skolans storlek, kvalitet, läroplaner, lokalisering och sociala sammansättning (se bland annat Patrick 1972). Lärandeprocesser i skolan, både hur något lärs och vad som lärs, analyseras främst inom ramen för andra

kunskapsområden, som till exempel pedagogik, läromedelsstudier eller läroplansstudier.

3.3.3 Vänner

Vänner nämns ofta som betydelsefulla för politisk socialisation, men det finns inte många undersökningar som faktiskt prövar vännernas betydelse. En förklaring till detta är problemet att slå fast vad som faktiskt är vänners påverkan i förhållande till familj och skola. När vänner får betydelse för någon, har redan familj och skola under lång tid varit socialisationsagenter. Det är uppenbart, att under tonårstiden får kamratgruppen en allt större betydelse på bekostnad av familjen. Trots detta är det svårt att urskilja vännernas betydelse som politisk socialisationsagent (Jarlbro 1988). I en annan studie har betydelsen av vänners kön, klass och ålder granskats. Resultaten från den undersökningen bekräftar att det inte går att konstatera i vilken utsträckning vänner spelar roll i politisk socialisation (Silbiger 1977).

3.3.4 Massmedier

Socialiseringsforskarna har inte uppmärksammat massmedier som socialisationsagent i samma utsträckning som de har studerat familj, skola och kamratgrupp. Det är främst i den tidiga forskningen som det inte tas hänsyn till mediernas betydelse i politisk socialisation. Synen på mediernas betydelse i andra sammanhang varierar också. En period fram till andra världskriget, med föreställningen om mäktiga massmedier, följdes av paradigmet mer maktlösa medier fram till 1970-talet, då synsättet på medier åter ändrades. Därefter har synen på mediernas makt varit förhållandevis stabil. Här noteras endast den forskning som haft direkt avgörande betydelse för politisk kommunikation.

Det går att ha olika förhållningssätt till mediernas betydelse i socialisationsprocessen. För det första kan medier betraktas som en av många beroende variabler till politisk socialisation. Mediernas betydelse kan då analyseras tillsammans med till exempel partiidentifikation, föreställningar om auktoriteter, socialt ansvar och så vidare (Chaffe 1975).

För det andra kan medier betraktas som en bakomliggande, beroende variabel till politisk socialisation. Bland kommunikationsforskare är antagandet att medier står i kausalt förhållande till andra,

indikatorer på socialisation. Det finns bevis på mediernas effekt på barns politiska kunskap (Chaffe 1975).

För det tredje finns föreställningen att mediernas betydelse är begränsad (Klapper 1960). Denna föreställning innebär att en person, som redan har en uppfattning, inte ändrar sig genom sin kontakt med medier. Denna person finner bara bekräftelse för sin uppfattning i medierna. Vilket innebär att mediernas betydelse är betydligt mer begränsad än vad som är allmänt vedertaget.

För det fjärde kan mediernas betydelse i socialiserings-processen analyseras utifrån förekomsten av en ytterligare, mellanliggande variabel (Katz och Lazarsfeld 1955, Weaver, McCombs och Spellman 1975). Den mellanliggande variabeln kan även finnas inbyggd i någon av de andra förklarande variablerna. Till exempel kan föräldrarnas medievanor leda till att barnet får samma vanor. Barnet både socialiseras till politiska ställningstaganden och har samma medievanor som föräldrarna vilket ger att medievanorna inte förklarar något.

Mediernas roll i socialiseringsprocessen har varit att bidra med det som familj, kamratgrupp eller skola inte kunnat bidra med. Massmedia bör betraktas som en kompletterande socialisationsagent. Det vill säga något som stärker eller försvagar de andra socialisationsagenterna eller faktiskt ger något, som andra inte ger. Det har hävdats att barn och unga inte får någon inblick i vuxnas sociala liv eller i yrkeslivet i det moderna samhället (Noble 1975). Om det är så kan massmedia, med TV i spetsen, vara det som ger barn och unga kunskap om det. Andra forskare menar att massmediernas roll i socialisationsprocessen är att om inte definiera och tolka världen så ge anvisningar om hur det bör göras (Svenning och Svenning 1982).

En eller ett par frågor om medieanvändande läggs ofta in i enkätundersökningar eftersom det på något sätt relaterar till socialisationsprocessen (Greenstein 1965, Easton och Dennis 1969).

Något som Chaffe med flera instämmer med och uttrycker: *...media inputs are to obviously related to socialization process somehow* (Chaffe 1975, 224).

3.4 Konsekvenser av politisk socialisation

Framställningen har nu nått till avsnittet om den politiska socialisationsprocessens konsekvenser.

Socialisationen innebär att människan får en bild av sig själv och det omgivande samhället. När konsekvenser av politisk socialisation beskrivs är det ofta i termer av hur människan får sina medborgerliga egenskaper eller som politiskt beteende (Hess och Torney 1967). Det innebär att måttet på mer eller mindre lyckad politisk socialisation utgörs av individens utveckling till god medborgare. För att beskriva resultatet av politisk socialisation borde det följaktligen vara helt avgörande att definiera vad en "god medborgare" är. Tyvärr har medborgarskapet använts i mycket generella termer när det beskrivits i politiskt socialisations sammanhang. Ofta har det varit amerikanska förhållanden som legat till grund för operationaliseringen av medborgarskapet (Bell 1973).

När politiskt beteende beskrivs som en konsekvens av politisk socialisation, har det i den tidiga socialisationsforskningen koncentrerats till att gälla väljarbeteende eller partitillhörighet. I senare forskning har politiskt beteende vidgats till att även inkludera deltagande i politiska diskussioner och demonstrationer.

Individens beteende, som en effekt av politisk socialisation, beskrivs av både Fred Greenstein och Gabriel Almond. De pekar i första hand på politiska socialisationseffekter på individen och endast i förlängningen på dess effekter på det politiska systemet (Greenstein 1968a, Almond 1960). Dennis och hans kollegor omtalar den politiska socialisationens betydelse för stadga och stabilitet i systemet: *A chief reason why the political socialization process has recently come under such intense analytical study is the new recognition of its connection to the process of fundamental change and stability in the political system* (Dennis, Lindberg och McCrone 1971, 25).

Det vill säga att resultatet av politisk socialisation kan vara både bevarande av existerande former och stora förändringar. Det är ett sådant resonemang, som ligger till grund för Eastons politiska teori om politisk socialisation och den politiska socialisationens betydelse för hur ett politiskt system fungerar (Easton och Dennis 1969).

They suggest that somehow an adult generation is able to mold a rising generation into something like its own adult image. Theoretically this kind of conceptualization clearly implies that the outcome of socialization is to provide for the continuity of existing forms and actions, that is, to insure the stability both in the sense of consensus or order

(as against chaos) and of consistency of the system over time (Easton 1968, 134).

Den politiska socialisationens centralgestalt, Herbert Hyman, menar att stabiliteten i ett politiskt system är beroende av hur väl människor lär sig ett politiskt beteende: *humans must learn their political behavior early and well and persist in it. Otherwise there would be no regularity perhaps even chaos* (Hyman 1959, 17).

Efter andra världskriget koncentrerade sig statsvetare på politikens stabilitet och hur stabila demokratier kunde överleva. David Eastons systemanalyser (1953 och 1965) ger exempel på hur stabiliteten i demokratier byggs på det politiska systemets legitimitet hos medborgarna. Eastons teorier fick betydelse bland statsvetare med inriktning mot politisk socialisation. Efterföljande studier av barn och vuxna har visat, att det finns ett samband mellan stabila och positiva känslor för det amerikanska styrelseskicket hos människor och systemets stabilitet (Siegel 1989).

3.5 Politisk socialisation i en omgivning

Socialiseringsprocessen sker inte i något isolerat rum, det sker i en omgivning som har betydelse för processen. Forskning i politisk socialisation har kritiserats för sin brist på hänsyn till denna omgivning. När forskare ändå intresserat sig för omgivande faktorer är det mestadels i komparativa studier och då för att analysera politisk kultur (Almond 1956, Verba 1965).

Politisk kultur är ett begrepp som sammanfattningsvis har inkluderat politiska traditioner och nationalhjärtar, atmosfären i politiska institutioner, medborgarskapet, mål formulerade utifrån politisk ideologi och formella och informella regler för det politiska spelet. Där inbegrips även faktorer som politiska stereotyper, politisk stil, attityder, politiska förändringar och i någon mån insikten om vad som är politik och inte (Pye 1965).

Politiska socialisationsprocesser pågår i en politisk kultur samtidigt som den politiska kulturen formas av politisk socialisation. Det är ett dynamiskt förhållande som inte har vare sig början eller slut.

Politisk socialisation bevarar, omvandlar och skapar ett lands politiska kultur. Tidigare generationer överför sina värderingar och normer till kommande generationer och på det sättet bevaras den politiska kulturen. Omvandlingar sker vid

överföringarna, men allt överförs inte. I andra fall är förändringarna så stora att det går att säga att en ny politisk kultur har skapats (Dawson och Prewitt 1969).

4 Politisk socialisation idag

Inledningsvis angavs ett tudelat syfte av vilket den första delen, om att beskriva forskningsområdets teoretiska bakgrund, kan sägas vara uppfyllt. I figur 1 visas en sammanfattning av denna. Den andra delen, om att pröva områdets relevans för nutida studier, behöver utvecklas vidare. Det finns inga tvivel om ämnets relevans i dag, när nya demokratier bildas och gamla förändras och när människor avstår från politiskt engagemang, alternativt söker andra former för det. Det finns en mängd anledningar till fortsatt forskning i politisk socialisation, inte minst för att söka svar på de eviga frågorna om politiskt deltagande och engagemang. De förändringar som idag sker på flera nivåer behöver förklaras och i politisk socialisation kan vi finna teoretiska ramar för detta. Beroende på om politisk socialisation analyseras utifrån ett system- eller ett individperspektiv kan forskningen få olika inriktningar.

På systemnivå har forskningen handlat om vilken omfattning och innebörd politisk socialisation har för det politiska systemet. Andra frågor har varit om vilka kanaler det finns i systemet för direkt eller indirekt politisk socialisation och hur politisk socialisation inverkar på det politiska systemets olika grupper av befolkning. På individnivå har frågeställningarna varit inriktade på i vilken utsträckning människor blir politiskt socialiserade. Det har handlat om hur individen blir insatt i den rådande politiska kulturen och hur människor blir engagerade och villiga att delta i det politiska systemet.

Sammanfattningsvis har området präglats av ett sökande efter egen identitet som forskningsområde. Teorier och definitioner har formulerats, främst under forskningsområdets mest framgångsrika fas, för att senare kritiserats för brist på stringens och tydlighet. Det är en kritik som varit befogad och om forskningsområdet ska utvecklas måste vi vara medvetna om det.

Empiriskt fokus har förändrats både med avseende på material och sätt att bearbeta detta. Från avsaknad av empiriska undersökningar till utveckling av nya tekniker för surveyundersökningar. Den

Figur 1. Forskningsområdets faser.

Faserna	Politisk socialisation Teori och begrepp	Empiriskt fokus Material och sätt att bearbeta material	Centrala resultat	Kommentar kritik vad saknas
Filosofisk Rousseau, 1762, Mill 1831	Begreppet politisk socialisation saknas. Skolning, utbildning/ fostran	saknas	Utbildning och politiskt deltagande ”påverkar” människan	Empiriska undersökningar
Empirisk Dawson, Prewitt, 1969	Teoribildning saknas. Väljarbeteende, partiidentifikation, politiska ideologier	Massdatainsamling genom surveyunder- sökningar	Nya tekniker för data- insamling utvecklas	Definitioner och teorier
Beteende- vetenskap Lig Renshon, 1977	Teoribildning saknas. Politisk socialisation existerar som begrepp	Fortsatt utveckling av metod och angreppssätt i form av enkätunder- sökningar	Kartläggning av väljar- beteende och på vilket sätt man identifie- rar sig med ett parti	Teori-bildningar
Framgångs Rik Hyman Easton, Dennis 1969	Under den tidiga delen av perioden lånades teorier från andra discipliner. Under den senare delen egen teoribildning. Politisk socialisation som förklarande variabel till politisk kultur, partibeteende och politisk stabilitet	Fram för allt enkätundersökningar. Framst barns politiska socialisation undersöktes. Under senare forskning utökades forsknings- objekten med vuxna, heterogena grupper både inom samma kultur och i olika kulturer	Systemati- sering av agenter	Svårt att dra generella slutsatser. Saknas undersökningar om politisk socialisation i olika kulturella miljöer. Definitioner är vaga och teoribildningarna bristfälliga
Ifrågasättande Greenstein, 1973 Siegel, 1995	Ifrågasättande av teoriernas giltighet och definitionernas klarhet	Fortsatt dominans av kvantitativa enkätundersökningar. Fortsatt utökning av forskningsobjekten	Politisk sociali- sation räcker inte för att förklara politiskt beteende	Politisk socialisation verkar återhållsamt. Beteendet går ej att förstå genom politisk socialisationsforskning. Utvecklingsteorier saknas i politisk socialisation.

utvecklingen skedde främst under de empiriska och beteendevetenskapliga faserna. För att forskningsområdet ska återfå den stora betydelse det hade under 1960-talet behöver både material och metoder förändras. I viss mån skedde detta redan under den kritiska faser, men en mer genomgripande förändring är önskvärd. En av forskningsområdets utmaningar är att utveckla nya metoder, men detta är inte tillräckligt för att utveckla forskningsområdet.

En annan utmaning är att utveckla forskningsområdets innehåll. Bland centrala resultat löper skolning eller utbildning/fostran som en röd tråd.

De gamla filosoferna har givit tydliga avtryck i den moderna forskningens sätt att se på politisk socialisation. Möjligen är det just där dagens forskare ska börja för att forskningsområdet ska utvecklas vidare. Genom att återigen fundera på grunderna för vårt samhälle och utifrån detta ställa nya intressanta frågor kan politisk socialisation få ett helt nytt innehåll.

Redan ställda frågor kan också vara viktiga att komma ihåg, trots att de redan har ställts ett otal gånger. Svaren är fortfarande lika intressanta att försöka finna. Ytterligare en fråga som behöver få ett svar är den om varför forskningsområdet i prin-

cip försvann från den statsvetenskapliga agendan under nittonhundraåttio- och nittitalen. Förmodligen beror det delvis på att det som tidigare kategoriserades som politisk socialisation numera förekommer under andra beteckningar. Det kan till exempel vara gruppidentifikation eller perceptionsutveckling. Men det räcker inte för att förklara det statsvetenskapliga forskarsamhällets brist på intresse för politisk socialisation.

När ett område inte är klart definierat är risken stor att egna tolkningar får för stort utrymme. Vidare är det en risk om begreppen betyder allt för mycket. Definitionen blir då tämligen uddlös, för att inte säga värdelös. Om det dessutom hämtas teoribildningar och definitioner från olika discipliner, utan att det framgår klart vad som avses med dem i respektive disciplin, kan feltolkningarna bli förödande.

Det behövs en klarhet i begreppet politisk socialisation. Vi behöver vara klara över vad vi menar i varje kontext begreppet används och gå vidare med frågor som genererar teoretiskt intressanta hypoteser och testa dem. Det är både möjligt och nödvändigt att fortsätta utveckla forskningsområdet politisk socialisation.

Koncentrationen på barnets utveckling till en färdig vuxen människa kan ha negativ betydelse för forskningsområdet som helhet. Detta trots att professor Mead redan 1953 konstaterade att den mänskliga varelsens utveckling från barn till vuxen är de mest intressanta studier vi kan ägna oss åt:

The way in which each human infant is transformed into the finished adult, into the complicated individual version of his city and his century, is one of the most fascinating studies open to the curious minded (Mead 1953).

Även om det går att hålla med Mead om fascinationen med att studera människans politiska utveckling, finns det en fara med det. Genom att fokusera så starkt på barnets utveckling saknas i

många forskningsprojekt den socialisering som sker med alla människor, oavsett ålder. Ämnesområdet skulle ha haft fortsatta möjligheter till utveckling om ett större intresse hade riktats mot den vuxna människans socialisering.

En annan brist i politisk socialisationsforskning är att få studier tagit hänsyn till socialiseringens omgivning, i form av historiska och kulturella faktorer. Detta är inte minst viktigt idag, när förändringar sker allt snabbare och mångkulturella inslag blir allt vanligare i våra samhällen. För att politisk socialisationsforskning ska få en framtid måste dessa förändringar beaktas.

Med detta har även det andra delsyftet, om forskningsområdets relevans i framtiden, nåtts. Visst finns det behov av politisk socialisationsforskning, men för att den forskningen ska ge solida resultat värda att bygga vidare på måste ett antal kriterier uppfyllas. För det första bör forskningen i politisk socialisation få ett delvis nytt innehåll. Det kan till exempel vara genom att söka nya förklaringsvariabler till gamla frågeställningar. Det kan även vara att söka svar på nya frågeställningar genom gamla förklaringsvariabler. Med ett vidgat empiriskt fokus, både med avseende på material och på tillvägagångssätt, kommer forskningen att nå längre än tidigare. Kanske behövs mer tvärvetenskapliga studier för att nå ännu längre. Det är i så fall viktigt att bärande begrepp för respektive disciplins teoribildningar definieras tydligt.

Politisk kommunikation är ett exempel på forskningsområde, som med stor sannolikhet skulle kunna bidra med nya undersökningsvariabler och andra tillvägagångssätt än de traditionella inom politisk socialisation (Caffee 2001). En annan forskningsinriktning, som vuxit fram under det senaste decenniet, gäller betydelsen av kollektivt agerande på det lokala planet för individers sociala identitet och attityder. Studier av det så kallade sociala kapitalet (Putnam 1993) kan komma att berika socialisationsforskningen åtskilligt.

REFERENSER

- Almond, G.A. 1956. Comparative political Systems. *Journal of Politics* 18.
- Almond, G.A. 1960. A functional approach to comparative politics. Ingår i Almond, G.A. och Coleman, J.S. (red.), *The politics of developing areas*. Princeton: Princeton University Press.
- Bell, C.G. (red). 1973. *Growth & Change: a reader in political socialization*. Carlifonien: Encino.
- Caffee, S. 2001. Studying the New Communication of Politics. *Political Communication* 18:2.
- Chaffe, S.H. (red). 1975. *Political Communication: Issues and strategies for research*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Coleman, J. 1961. *The Adolescent Society*. New York: The Free Press of Glencoe.
- Connell, R.W. 1972. Political socialization in the American family: The evidence re-examined. *Public Opinion Quarterly* 36.
- Davies, J.C. 1965. The family's role in political socialization. *Annals of the American Academy for Political and Social Science* September issue.
- Dawson, E.R. och Prewitt, K. 1969. Political Socialization, an Analytic study. Ingår i Almond, G., Coleman, J.S. och Pye, W. (red.), *Little Brown Series in Comparative Politics*. Boston: Little, Brown and Co.
- Dennis, J. 1973a. *Socialization to Politics*. New York: Wiley.
- Dennis, J. 1973b. Major Problems of Political Socialization Research. Ingår i Bell C.G. (red.), *Growth and Change: a reader in Political Socialization*. Carlifonien: Encino.
- Dennis, J., Lindberg, L. och McCrone, D. 1971. Support for nation and government among English children. *British Journal of Political Science*, 18–25.
- Dennis, J. och Jennings, M.K. 1970. *Comparative Political Socialisation*. California/London: Saga Publication.
- Dewey, J. 1947. *Demokrati och uppfostran*. Stockholm: Natur och kultur.
- Easton, D. 1953. *The Political system: an inquiry into the state of political science*. New York: Knopf.
- Easton, D. A. 1965. *System analysis of political life*. New York: Wiley.
- Easton, D. 1968. The theoretical relevance of political socialization. *Canadian Journal of Political Science*, 125–146.
- Easton, D. och Dennis, J. 1969. *Children in Political system*. New York: McGraw-Hill.
- Easton, D. och Hess, R.D. 1962. *The Child's Political World*. New York: McGraw-Hill.
- Freinet, C. 1975. *För folkets skola*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Greenstein, F.I. 1965. *Children and politics*. New Haven: Yale University Press.
- Greenstein, F.I. 1968a. *Political Socialization, International Encyclopedia of the Social Sciences* 14. New York: MacMillan Free Press.
- Greenstein, F.I. 1968b. *Political Socialization, International Encyclopedia of the social Sciences* 17. New York: MacMillan Free Press.
- Greenstein, F.I. 1969. *Personality and politics*. Chigago: Markham.
- Greenstein, F.I. 1970. A Note on the Ambiguity of "Political Socialization": Definitions, Criticisms, and Strategies of Inquiry. *Journal of Politics* 32, 969–978.
- Hess, R.D. och Torney, J.V. 1967. *The Development of Political Attitudes in Children*. Chicago: Aldine.
- Hyman, H.H. 1959. *Political Socialization, a study in the Psychology of Political Behavior*. Toronto: Mac-Millan.
- Inkeles, A. 1950. *Public opinion in Soviet Russia, a study in mass persuasion*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jarlbro, G. 1988. *Familj, massmedier och politik*. Stockholm: Almqvist & Wicksell International.
- Jennings, M.K. och Niemi, R.G. 1968. The transmission of political values from parent to child. *American Political Science Review* 62, 169–184.
- Katz, E. och Lazarsfeld, P.F. 1955. *Personal influence: the part played by people in the flow of mass communications: a report of the bureau of applied social research*. New York: Colombia University Free Press.
- Klapper, J.T. 1960. *The effects of mass communication*. New York: Free Press.
- Knox, A.B. 1977. *Adult development and learning*. San Francisco: Josey-Bass.
- Langton, K.P. 1969. *Political Socialization*. New York: Macmillan.
- Lasswell, H. 1950. *Politics, Who gets what, when and how*. New York: Peter Smith.
- Mead, M. 1953. *Growing Up in New Guinea*. New York: Mentor.
- Mead, M. 1970. *Kultur och engagemang. En studie av generationsklyftan*. Stockholm: Rabén och Sjögren.
- Mill, J.S. 1859 (1995) *Om friheten*. Stockholm: Natur och kultur.
- Mitchell, W.C. 1973. The Socialization of Citizens. Ingår i Bell, C.G. (red.), *Growth and Change: a reader in Political Socialization*. Carlifonien: Encino.
- Montessori, M. 1939. *Barndomens gåta*. Stockholm: Bonniers.
- Noble, G. 1975. *Children in front of the small screen*. Beverly Hills: Sage Publication.
- Patrick, J.J. 1972. The impact of an experimental course. American political behavior, on the knowledge, skills, and attitudes of secondary school students. *Social Education* 36.
- Piaget, I. 1968. *Barnets själsliga utveckling*. Lund: Gleerup.
- Putnam, R.D. 1993. *Making Democracy work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Pye, L.W. 1965. Introduction Political Development. Ingår i Pye, L.W. och Verba, S. (red.), *Political culture and Political Development*. Princeton: Princeton University press.
- Renshon, S. (red.). 1977. *Handbook of Political Socialization, Theory and Research*. New York: Macmillan.
- Renshon, S. 1992. Political Socialization. Ingår i Kogan, M. och Hawkesworth, M.E.C., *Encyclopedia of Government and Politics*. London: Routledge.
- Rogers, C. 1976. *Frihet att lära: om att själv få styra sitt sökande efter kunskap*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

- Rosenau, N. 1975. The sources of Children's Political Concepts: An Application of Piaget's Theory. Ingår i Schwartz, D.C. och Schwartz, S. K. (red.), *New Directions in Political Socialization*. New York: Macmillan.
- Rother, I.S. 1975. A Social Learning Approach to Political Socialization. Ingår i Schwartz, D.C. och Schwartz, S.K. (red.), *New Directions in Political Socialization*. New York: Macmillan.
- Rousseau, J-J. 1762 (1977–1978). *Emile eller Om uppfostran*, Göteborg: Stegeland.
- Rousseau, J-J. 1762 (1994). *Om samhällsfördraget eller Statsrättens grunder*. Stockholm: Natur och kultur.
- Schwartz, S.K. 1975. Patterns of cynicism: Different Political Socialization among Adolescents. Ingår i Schwartz, D.C. och Schwartz, S.K. (red.), *New Directions in Political Socialization*, New York: Macmillan.
- Siegel, R. (red.). 1989. *Political Learning in Adulthood, a Sourcebook of Theory and research*. Chicago och London: The University of Chicago Press Chicago.
- Siegel, R. 1995. New Directions for Political Socialization Research – Thoughts and Suggestions. *Perspectives on Political Science* 1.
- Siegel, R. (red.) 1970. *Learning about politics: A reader in Political Socialization*. New York: Random House.
- Siegel, R. och Hoskins, M. 1989. Ingår i Siegel, R. (red.), *Political Learning in Adulthood, a Sourcebook of Theory and research*. Chicago och London: The University of Chicago Press.
- Siegel, R. och Hoskins, M. 1981. *The Political Involvement of adolescents*. Rutgers University press New Brunswick.
- Silbiger, S.L. 1977. Peers and political socialization. Ingår i Renshon S.A. (red.), *Handbook of Political Socialization, Theory and Research*. New York: The Free Press, Macmillan Publishing.
- Skinner, B.F. 1957. *Verbal Behavior*, New York: Appleton-Century-Crofts.
- Stacy, B. 1978. *Political Socialization in Western Society, an analysis from a life-span perspective*. London: Edward Arnold publishers Ltd.
- Svenning, C. och Svenning, M. 1982. *Massmedia som fostrare*. Stockholm: Liber.
- Weaver, D., McCombs, M. och Spellman, C. 1975. Watergate and media: A case study of agenda-setting. *American Politics Quarterly* 3.
- Verba, S. 1965. *Comparative Political Culture*. Ingår i Pye, L.W. och Verba, S.(red.), *Political culture and Political Development*, Princeton: Princeton University press.